

IN EPISTOLAM
 ENCYCLICAM
 BENEDICTI XIV.
 ADVERSUS USURAM
 COMMENIANTIS
 NICOLAUS BOERSENIUS
 FR. DANIEL CONCINA
 ORDINIS PRÆDicatorum

FONDO
 ARCHIVO GENERAL
 167206

R O M E M D C C X I V

BENEDICTO XIV.
 PONTIFICI MAXIMO.

FR. DANIEL CONCINA ORD. PRÆD.
 FELICITATEM.

Ivino plane consilio destinatum, effectumque est, **BENEDICTE MAXIME**, ut Te clavum Catholicæ Ecclesiæ tenente, qui quanto dignitate, & imperio, tanto sapientia, eruditione, facundia, & incredibili dicendi perspicuitate omnibus antecellis, gravissima de scœnore controversia effervesceret, acriterque in utramque disputaretur partem. Tanto enimvero **PONTIFICE**, tamque sapiente **JUDICE** opus erat, ut impeditissimæ, unaque gravissimæ controversiæ finis imponeretur. Jam a duobus circiter sæculis Hæresiarcha Calvinus, Carolus Molinæus, cæterique Transalpini hæretici catholicum adversus usuram Dogma adulterate, corrumpere, & labefactare cœperunt, duplicem comminiscentes usuram: nimiam unam, opprimentem, mordentemque pauperes: moderatam quæstuosamque alteram, quæ commercia, & mercaturam promoveat. Illam, non item istam reprobam a divina lege contendebant. Romanæ vero Communionis Theologi omnes adeo strenue pugnarunt adversus novam opinandi rationem, ut erroneæ doctrinæ virus per integrum, & amplius sæculum Catholicorum neminem inficere potuerit. Ex quo factum est, ut hæc Romana Sedes nullam ad hæc usque tempora adversus hunc errorem rogaverit legem, constitutionem, aut decretum: quandoquidem nullo morbo hac in parte Sponsa TUA laborante, nullo opus erat remedio. Verum a medio circiter sæculo desertores quidam Jansenistæ sub ementita Catholicæ Religionis larva Calvini, & Molinæi doctrinæ

doctrinam variis fucis illitam adoptare, mediaque in luce defendere aggressi sunt. Sensim hæretica doctrina venustis obducta formis nonnullos parum cautos hebetavit Catholicos, qui pro eadem arma capere non dubitarunt. Tanto vero exarsit fervore literaria controversia, ut tandem ad supremum TUUM Apostolicum Tribunal judicanda delata fuerit. TU autem pro ea, qua in Cathedræ Tuæ regimine ornatus prudentia es, continuo Purpuratorum Patrum, Prælati, & Theologis adjectis, Collegium instituisti, qui, semoto partium studio, gravissimam causam pro dignitate examinarent, sententias suas scripto exaratas exhiberent, & voce TE coram exponerent.

Quis vero dicere, nedum stilo exornare sufficiat, quanta TU, votis omnium Consultorum expensis, doctrinarum copia singula capita firmaveris; quantam cuique discussio articulo eruditionis lucem adjeceris? Illud vero satis nos admirari non potuimus, vixque apud posteros fidem inveniet, quod TU, quamvis immensa Apostolicarum sollicitudinum multitudine hoc turbulentissimo tempore circumdatus, tamen, quasi hoc unum negotium ageres, non aliquem magni nominis Auctorem, qui hoc tractaverit argumentum, sine attentâ lectione præteristi; non Codices, non acta agitæ olim sub Antecessoribus controversiæ indaginem, studiumque TUUM effugere potuerunt. Quæ hisce oculis vidi, quæ hisce auribus audiui, ea sane prædico. Ubi vero Purpuratorum Patrum vota plane intellexisti, atque enucleatam pro dignitate causam judicasti; tum IPSE SOLUS, ut Pontificem Summum, unaque Doctissimum decet, eam denuo recognoscere, & puncta quæque, immo & apices ipsos ad severiorem criticem exigere, profundiusque, divino implorato lumine, meditari perrexisti, ut nihilo eorum, quæ humana postulat industria, præmitteres.

Studia vero TUA atque conata, BEATISSIME PATER, Deus ipse perfecit, eam TIBI implicatissimæ controversiæ dirimendæ, sententiæque rogandæ formam, rationemque singulari afflatu inspirando, quæ non quid credendum modo, verum etiam quid agendum præmonstraret. Primum omnium genuinas mutationis, & scænoris notiones præstitisti, ocluso cavillis aditu. Succedit definitum dogma, a duobus fere sæculis in discrimen adductum: videlicet omnem usuram cum parvam, tum magnam, cum a pauperibus, tum a divitibus exactam, vetitam a Deo esse. Quod ad alterum agendorum punctum attinet, verba illa altius omnium, qui interfuimus, animis infixâ patefaciam oportet, quibus TU in ultima super hoc argumento habita consultatione sermone TUO eloquentiæ, doctrinæque plenissimo finem imposuisti. *Quid? definito dogmate, provisum ne sat erit Ecclesiæ? Regendæ contractuum equalitati consulendum est.* Quod

delapsum

delapsum e cælo oraculum boni omnes interpretabantur. Quid prodesset dogma definitum Catholicum, illudque voce confiteri, si interea usuræ flagitium non minus in Catholicorum, quam in hæreticorum mutationibus serperet, hac sola adjecta verborum diversitate, quod isti usuram moderatam appellant, quam illi honestum lucrum nominant? Vocem ne, non item rem ipsam prohibet divinum mandatum? Quid refert varios vicio obducere colores, illudque splendido titulorum apparatu ad genium confecto exornare? Hisne fallacis Deus luditur, aut verborum circuitione scelera declinantur? Quid interest hoc, aut illo principio, hac, aut illa via scænus propugnare, quando utriusque partis molimina, oppositis licet cuniculis, eo tandem spectant, & recidunt, ut quælibet injustis cupiditas saturetur? Quin gravius illi peccare videntur, qui, cognito dogmate, compertoque mandato, illud violant, versutisque deludunt, quam, qui falsa præventi intelligentia, illud omnino extare inficiantur.

Hæc TU, PONTIFEX OPTIME, serio perpendens, post collocatum in tuto dogma, vana quoque commenta, quibus illud circumvenire non pauci solent, penitus profligasti. Contractus, unde profecta disputatio est, quam prudentissime præteristi, quod plura ad rectum ferendum iudicium necessaria deessent. Nullam quoque singillatim propositionem earum, quæ commentitium dogma efficiunt, confixisti. Aliæ quippe in mutui natura insitos, atque innatos honesti lucri titulos comminiscuntur: aliæ contractus innominatos, solaque animi intentione conceptos effingunt: aliæ census utrimque redimibiles; aliæ prævalentis consuetudinis vim, aut altum Principum Dominium obtrudunt. Quæ opinioniones si consisterent, fictitium revera dogma, vanum præceptum, veraque forent hæreticorum probra in Catholicos, qui omnem, atque adeo vel minimam usuram voce detestantes, reipsa usuram quamlibet, & a quibusvis exactam lepidis commentis, festivisque titulis versute propugnant. Ut singulæ opinioniones istæ prosciberentur, excerptæ ex libris fuissent, eorum, quæ & antecedunt, & consequuntur, ratione habita: longiore discutiendæ examine: accommodandæ singulis censuræ propriæ. Quæ omnia inducias, & obstacula plurima peperissent, omnemque eventum aut retardassent, aut penitus impedivissent. Interea serpebat erroneæ doctrinæ virus, instabant pejora mala, præsentaneumque postulabat remedium periclitantium Fidelium salus.

Quam TU autem, PONTIFEX BEATISSIME, in tanto rerum discrimine positus arripuisti viam, ut his omnibus occurreres malis, Gregemque sollicitudini TUÆ commissum ab erroribus eriperes, salubri doctrina pasceres, instructione erigeres? Optimam plane, atque ostensam TIBI divinitus. Eas quippe

contli-

constituisti universales, ineluctabilesque regulas, quæ definitum dogma firmant, quæ præceptum cum iusta executione confociant, quæque non unam, aut alteram, sed omnes prorsus recensitas opiniones æquo laxiores necessaria consecutione penitus labefactant; quemadmodum in hoc meo qualicumque Commentariolo, luculenter, ut spero, demonstrabo. Siquidem ut pecunia, quæ suapte natura sterilis est, fœcunda evadat, contractus a mutui natura, non voce tenus, ut scituli quidam contendunt, sed re prorsus diversos ineundos præscribis. Titulos mutuaticæ pecuniæ innatos rejicis. Claudendas aures ineptis illorum sermonibus, qui distitant, de usuris hoc tempore quæstionem institui, quæ solo nomine contineatur, admones: illos tandem, qui docent semper adesse vel legitimos titulos, vel contractus iustos, quorum præsidio quotiescumque pecunia altericumque creditur, liceat moderatum quæstum, salva sorte, recipere, non modo divinis Litteris, & Ecclesiæ iudicio, sed ipsi etiam humano communi sensui, & naturali rationi proculdubio adversari, decernis, atque declaras. Quibus sane principiis a TE sapientissime præjactis, in hac TUA DECRETALI EPISTOLA confirmatur definitum dogma; iustæ mercaturæ moderandæ norma patet: evanescent captiunculæ eorum, qui languere meliores artes, jacere mercaturam, interire commercia, sublata usura moderata, mussitabant: cum potius florere commercia, promoveri publicum commodum, instaurari artes, divitiis, & prosperitate Civitates, & regna affluere videamus, si fœnore, & iniustitia pulsus, rite omnia ad iustitiæ libram exigantur. Tandem sponte corruunt, & necessario in nihilum occidunt laxioris ethices opiniones, calumniantium hæreticorum ora obstructa remanent; provisumque hac TUA celeberrima DECRETALI tum credendis, tum agendis agnoscunt docti, bonique omnes.

In hac TUA, quam delineavi, gravissimi negotii procuratione, alii admirabuntur sapientiam; prudentiam alii: illi laborem studiumque indefessum; isti mentis magnitudinem: illi incredibilem rei gerendæ dexteritatem; isti ingenii penetrationem. Verum enim vero quæ me, BENEDICTE MAXIME, ex tot tuis virtutibus admirandum tenet, illa est inusitata, atque inaudita clementia, qua, confixis erroribus, salvos voluisti eorundem Authores. Nec dubito, quin mecum omnes hanc TUAM virtutem, qua una propius ad Deum, cujus hic in terris vices sustines, accedis, admiraturi sint, si finem secum animo reputaverint, quem TU ob oculos habuisti. Quorsum enim hæc tanta animi tui lenitas, ac benignitas? Eo sane, ut errantes non coacte, sed sponte; non vi, sed amore victi, patefactæ veritatis semitam ingrediantur: ut illi ipsi, divina doctrina cognita, suos damnent errores, librosque retractent. Sola pettinacia pœnarum severitate

tate frangenda est. Contra, bona fide, innocenterque errantes solius veritatis ostensione lucrandi, ut sit cum ingenti fœnore duplicata victoria. Hæc undique securior via est, & obstitendi erroribus, & indipiscendi devios. Quod si tantæ clementiæ opportunus non responderet eventus, erroneaque doctrina fasces submittere recusaret, aut nova deludere arte veritatem auderet; severiori Constitutioni semper pateret aditus. Tum vero universus terrarum orbis intelligeret, a TE in suprema constituto potestate fœderatam cum veritate mansuetudinem, clementiam, rerumque omnium modum proficisci: ab illis autem, qui sincere respicere, suosque dedocere errores nollent, severitatem & proscriptiones; dicerentque omnes, TE cæteroquin indole, atque ingenio TUO misericordem, severum ab illis effectum esse. Singula, quæ hæcenus levi manu perstrinxi capita, in hoc Commentario pro dignitate tractabo.

Hæc sunt, PATER BEATISSIME, quæ mirum in modum confirmant non modo quod initio dixi, Divina nempe Providentia factum esse, ut TE SAPIENTISSIMO PONTIFICE Regnante, momentosa, alexque plenissima controversia de usura excitaretur, ut pleno in lumine collocata, damnata tandem ex Sedis Apostolicæ Decreto de duplici quæstuoso fœnore doctrina jaceret, iustæque negotiationis regulæ designarentur: verum etiam ea probant, quæ in alterius Operis dedicatoria epistola ad TE data, indicavi. Dixeram ibi, TE in hac Orbis principe Urbe ideo a supremo Numine disciplinis excultum, omnique scientiarum genere exornatum in Pontificem summum delectum esse, ut inter alia, quæ jam præstitisti, atque in dies præstas facinora luculentissima, æternaque memoria digna, divinam potissimum Theologiam tanta opinionum perversitate deformatam ad pristinum, nativumque nitorem revocares. Magna utique istius pars jam inde ab initio Pontificatus TUI resloruit. Et ut pauca universim delibem, tractatus de fœnore hac tua insigni DECRETALI pleno in lumine constitutus est. Sacrarum imaginum argumento ingentem adjecit lucem TUA ad Episcopum Augustanum epistola, eruditione, & doctrina refertissima. Jejuniorum disciplina, tribus TUIS editis hac de re monumentis instaurata conspicitur. Orientalium Indiarum Religio a superstitione pravitate purgata resplendet. Sacramentorum administratio, incruenti Sacrificii sanctitas, Matrimonii indissolubilitas, Episcoporum residentia, Ministrorum electiones, Christianæ doctrinæ tradendæ ratio maximum susceperunt incrementum. Quid, si ea recordari vellem, quæ pro Græcorum Romanæ Communionis moribus formandis: quæ pro Patriarcha Maronitarum in Romano fœdere confirmando edidisti? Ne multa. Tanta in hoc uno instauratæ Theologiæ genere a TE præstita

ta jam sunt, ut plures illustrare Pontificatus possent. Ac perinde quasi his omnibus a TE feliciter absolutissimeque peractis parum adhuc Pontificatui TUO luminis accessisset, atque ornamenti, eum præterea illustrasti quammaxime nuperis hisce diebus, quibus non solum TE in Sanctorum album quinque DEI SERVOS vidimus referentem; sed audivimus quoque in Sacrosancta SS. Petri, & Pauli Basilica Missarum inter solemnia elata gravique voce laudantem, dum celebri illa TUA HOMILIA, majestatem sapientiamque Sanctorum Patrum omnino præferente, eosdem coram universa hac Urbe, ingentique advenarum frequentia honore prosequeris. At TIBI BENEDICTE MAXIME, pauca ista sunt. Grandis adhuc TIBI via restat, majoraque TE facinora manent. Triginta supra CCC. propositiones, quas, curante piæ memoriæ Cardinali Beluga, Archiepiscopi Hispaniarum proscribendas supremo TUO judicio subjecerunt: ducentæque aliæ aliunde ad TE datæ tuam expectant censuram, qua a Christiana Theologia exterminentur.

Erunt, nullus dubito, qui dicturi sint, me nimio studio folius christiænæ Ethices instaurationem apud TE urgere, ac si hoc unicum Apostolicæ Sedis negotium esset. Quibus repono: si minus hoc unicum, potissimum tamen, omniumque maximum esse, nemo, nisi divinarum Litterarum ignorans, inficias ire poterit. Hoc quippe depositum illud est, quod Fidei, vigilantiaque TUÆ concredidit Deus. Facebant ergo, PATER BEATISSIME, vana, atque inepta cogitata, quæ suggerit carnis prudentia. Hæc, quoties exterminandus error est, asserendaque christiana doctrina, continuo exquisita versutia funesta portendit eventa, & cieri turbas auribus infusurrat. Facebant, inquam, hæc subdola, & levissima artificia, Deo ipso clamante, „Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.“ Cathedra hæc TUA, PATER SANCTISSIME, veritate parta, veritate hanc Sion arcem occupavit; veritate decem, & octo sæculis stetit, æternumque veritate stabit. Veritas hæc divina est, quæ prudentiam scilicet divinam sibi sociam asciscit, fastiditque mundanam, quæ astus humanæ mentis, & captiunculas spernit. Quo sincerior, quo splendidior veritas hæc ab ista Petri Cathedra prodierit, eo populi, Principes, Reges, omnesque tum catholici, tum hæretici demissiori obsequio hanc sanctissimam Sedem, ut compertum experientia est, suspicient, colentque. Perge porro, BEATISSIME PATER, & quo cœpisti pede progredere. Fortitudinis spiritum instaure, Dei que armaturam indue, ut quæ alta tua concepisti mente, valeas ad

ad Dei gloriam, Ecclesiæ commodum, & immortalem tui Nominis celebritatem in lucem emittere. Tertium hoc Commentarium est, quod in tria ex innumeris Pontificiis tuis monumentis edidi. Sed plura me editurum in posterum spero, si ea, qua soles, clementia, & benignitate susceperis hoc, quod, post sanctorum Pedum oscula, nunc BEATITUDINI TUÆ profunda veneratione dedico, & consecro.

AD LECTOREM.

Commentarium istud non partium studium, sed veritatis amor peperit, immo gravissimæ defendendæ causæ necessitas me ad illud edendum coegit. De duobus brevissime mihi præfandum. Et ut a primo initium capiam, simul ac in lucem prodiit BENEDICTI XIV. celebris adversus usuram *Decretalis Epistola* mustitari cœptum, nihil in ea definitum, declaratumque nihil. Vetusta hæc effugia sunt; & illis, qui opinationibus semel imbutis pugnacissime adhærescunt, usitata, atque familiaria artificia. Nihil definitivissime SIXTUM V. adversus trinum contractum: Nihil S. PIUM V. adversus census personales: aut non acceptatas istorum Constitutiones imperitorum auribus infurrabant olim mollioris Disciplinæ patroni. Mirandum ne, si easdem, aut similes modo renovari cavillationes, easdem repeti technas, & fallacias inaudiamus? Verum enim vero ulterius progressa res est. Per Italiam circumferuntur calamo exarata Apologia, in quibus vel ipsos manifestos errores approbatos esse in Decretali Pontificia Epistola intrepide asseritur? Non itaque miranda sunt hæc; sed potius illorum misereamur oportet, qui tantas ferere imposturas non erubescunt; & seductioni, errandique periculo subducendi imperiti sunt. Sex Doctrinæ capita constituit, totidemque errores damnat Pontifex Summus. Primum scœnoris peccatum in mutuationis officio sedem habere declarat. Deinde adversus hæreticum Calvinii, Molinæi, Salmassi, Broederseni, & Asseclarum inventum, definit, usuram quamlibet, sive modicam, sive nimiam, & a quocumque exactam, vetitam a Deo esse. Præterea titulos mutuo innatos rejicit; probat vero extrinsecus advenientes, sicut & contractus, qui sint a natura mutui prorsus diversi. Tum illos divinis Litteris, & communi sensui se se opponere declarat, qui semper cum mutuo aut titulos, aut contractus occurrere docent, qui sint iusti lucri causa sufficiens. Quinto loco admonet, claudendas illis aures esse, qui gravissimum usurarum argumentum ad quæstionem de solo nomine revocant. Postremum exprimendas clare, distincteque celebrandorum contractuum formas, & pactiones præscribit ad conscientiæ tranquillitatem, Fori exterioris securitatem, & implicitorum contractuum improbationem. Hinc necessario consequitur confixos jacere oppositos errores.

Veræ hæc sint, opponent multi: At quis te Pontificiæ EPISTOLÆ interpre-

tem constituit? Quid tibi adversariorum numerum in dies accumulās? Quid invidentiæ materiam tibi creas, atque adauges? An non satis tibi hastenus odii comparasti? Quid tuam, alienamque pacem turbas? Ubi prudentia? ubi cautio? ubi iudicii maturitas? Sine quæso tandem aliquando *Mundum vadere, sicut vadit*. Hoc est alterum præfandi caput adversus istos carnalis prudentiæ Magistrōs, qui dum talia opponunt, prima Evangelii principia se se turpiter ignorare patefaciunt. Unicuique Deus mandavit de proximo suo. Confitendæ, asserendæque veritatis gravissimum mandatum, unumquemque astringit Evangelii professorem, prout cujusque conditio fert. Audiant Politici argutiores, sophistæque leviculi inter cæteros Patres, Sanctum Justinum Martyrem. Hic, ejurata superstitione, istius potissimum mandati vinculo se astrictum sensit. Hæc enim scribit in Dialog. cum Triph. num. 82. *Quippe cum perspectum habeamus, quicumque verum possit dicere, nec dicat, eum a Deo judicatum iri, quemadmodum Deus per Ezechielem testatus est his verbis: „ Spectatorem dedi te Domui Israel, „ & audies de ore meo verbum, & annuntiabis eis ex me. Si dicente me ad „ impium, Morte morieris: non annuntiaveris ei, neque locutus fueris, ut avertatur a via sua impia, & vivat: ipse impius in impietate sua morietur. „ guinem autem ejus de manu tua requiram.*

Sancti semper fuerunt istius divini Mandati observatores. Ipse Isaias silentii sui lamentabatur. *Veh mihi quia tacui*. Non occurrit in Litteris sanctis, Deum veros Prophetas increpasse, quod nimio ardore legem patefecerint: sed frequentissime falsos increpitos, punitosque legimus, ob legem aut occultatam, aut fucis illitam, extenuatamque. Sic enim per Isaiam Deus loquitur: *Sp. culatores ejus cœci, omnes, nescierunt universi: Canes muti, non valentes latrare, videntes vana, dormientes, & amantes somnia: Et canes impudentissimi nescierunt saturitatem: ipsi Pastores ignoraverunt intelligentiam: omnes in viam suam declinaverunt, unusquisque ad avaritiam suam. cap. 56.* Similia leguntur in cæteris Prophetis. In Evangelio passim Christus inculcat: *Qui me erubuerit coram hominibus, & ego erubescam eum coram Patre meo.* Quorsum hæc? Ut indicarem falsos reperiri in Christiana Ecclesia Doctores, quemadmodum falsis abundavit Prophetis Ecclesia Judæorum, subdit Martyr Justinus in Dialog. num. 82. *Quemadmodum autem apud vos cum Sancti essent Prophete, falsi quoque extiterunt: ita & nunc ejusmodi homines, & falsi Doctores apud nos versantur, quos, ut caveremus, præmonuit nos Dominus noster.* Quantum vero in præsentiarum falsis abundet Ecclesia Catholica Magistris, qui aut liniunt parietes absque paleis, quique benigna, & suavia semper pollicentur, aut æquo severiora jactant, & inculcant, aliorum esto iudicium.

Nostrum igitur (pergit S. Justinus Apolog. 1. num. 3.) munus est, ut vita, & doctrinae nostrae inspiciendae copiam omnibus faciamus, ne pro iis, qui res nostras sibi videntur ignorare, poenam eorum, quae caecutientes peccaverint, ipsi debeamus.

Ab hoc autem manifestandae veritatis proposito, non mundi timor, non hominum respectus, non plausus desiderium, non persecutionum timor me dimovebit: quin si lacerandum me in partes a vobis scirem, non propterea ab implendo manifestandae veritatis praecipio desisterem, concludit S. Justinus in Dialog. num. 120. Atque haec quidem dixi, quia ita sum affectus animo, ut nihil prorsus dixerim, in quo aliud curem, quam ut verum dicam, neminem reveriturus, etiam si e vestigio discerpi a vobis oporteat.

Hi sunt Prophetarum, & Ecclesiae Doctorum sermones: haec virorum Dei consilia, & principia. Quid ad haec hujus saeculi prudentes, qui rationibus humanis omnia metiuntur? Reponent ne pro fidei articulis sanctos Martyres pugnavisse, non item pro morum legibus? Ineptior haec responsio foret. Eadem quippe est utriusque doctrinae necessitas, ut portum salutis teneamus. Noli ergo, cur scripserim, quaerere: sed quae scripsi expendito. Unum a te peto, esse flagitoque, ut nonnulla calamo properante repetita ignoscas. Si plus otii fuisset, brevius, politiusque opus prodiret. Vale.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI DOMINI

B E N E D I C T I

D I V I N A P R O V I D E N T I A

P A P A E X I V.

E P I S T O L A E N C Y C L I C A

Ad Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos,
& Ordinarios Italiae.

B E N E D I C T U S P A P A X I V.

Venerabilis Frater, salutem, & Apostolicam
Benedictionem.

VIX pervenit ad aures nostras, ob novam controversiam (nempe, an quidam contractus validus judicari debeat) nonnullas per Italiam disseminari sententias, quae sanae doctrinae haud consentaneae viderentur; cum statim nostri Apostolici muneris partem esse duximus, opportunum afferre remedium, ne malum ejusmodi temporis diuturnitate, ac silentio, vires magis acquireret; aditumque ipsi intercludere, ne latius serperet, & incolumes adhuc Italiae Civitates labefactaret.

Quapropter eam rationem, consiliumque suscepimus, quo Sedes Apostolica semper uti consuevit: Quippe rem totam explicavimus nonnullis ex Venerabilibus Fratibus Nostris Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus, qui Sacrae Theologiae scientia, & Canonicae Disciplinae studio, ac peritia plurimum commendantur: Accivimus etiam plures Regulares in utraque facultate praestantes, quorum aliquos ex Monachis, alios ex Ordine Mendicantium, alios demum ex Clericis Regularibus selegimus; Praesulem quoque Juris utriusque laurea praeditum, & in Foro diu versatum adhibuimus. Diem quartam indiximus Julii, qui nuper praeteriit, ut coram Nobis illi omnes convenirent, quibus naturam totius negotii declaravimus quod illis antea cognitum perspectumque deprehendimus.

Post haec praecipimus, ut omni partium studio, omni que cupiditate soluti, rem

rem totam accurate perpenderent, suasque opiniones scripto exararent: non tamen expetivimus ab ipsis, ut iudicium ferrent de contractu, qui controversiæ causam initio præbuerat, cum plura documenta non suppeterent, quæ necessario ad id requirebantur; Sed ut certam de Usuris doctrinam constituerent, cui non mediocri detrimentum inferre videbantur ea, quæ nuper in vulgus spargi cœperunt: Jussa fecerunt universi; nam suas sententias palam declararunt in duabus Congregationibus, quarum prima coram Nobis habita est die 18. Julii, altera vero die prima Augusti, qui menses nuper elapsi sunt; ac demum eadem sententias Congregationis Secretario scriptas tradiderunt.

Porro hæc unanimi consensu probaverunt.

I. Peccati genus illud, quod usura vocatur, quodque in contractu mutui propriam suam sedem, & locum habet, in eo est repositum, quod quis ex ipsomet mutuo, quod suapte natura tantumdem dumtaxat reddi postulat, quantum receptum est, plus sibi reddi velit, quam est receptum; ideoque ultra sortem, lucrum aliquod, ipsius ratione mutui, sibi deberi contendat. Omne propterea hujusmodi lucrum, quod sortem superet, illicitum, & usurarium est.

II. Neque vero ad istam labem purgandam, ullum arcessiri subsidium poterit, vel ex eo, quod id lucrum non excedens & nimium, sed moderatum; non magnum, sed exiguum sit; vel ex eo, quod is, a quo id lucrum solius causa mutui deposcitur, non pauper, sed dives existat; nec datam sibi mutuo summam relicurus otiosam, sed ad fortunas suas amplificandas, vel novis coemendis prædiis, vel quæstuosis agitandis negotiis, utilissime sit impensurus. Contra mutui siquidem legem, quæ necessario in dati atque redditi æqualitate versatur, agere ille convincitur, quisquis, eadem æqualitate semel posita, plus aliquid a quolibet, vi mutui ipsius, cui per æquale jam satis est factum, exigere adhuc non veretur: proindeque si acceperit, restituendo erit obnoxius ex ejus obligatione Justitiæ, quam commutativam appellant, & cujus est, in humanis contractibus æqualitatem cujusque propriam & sancte servare, & non servatam exacte reparare.

III. Per hæc autem nequaquam negatur, posse quandoque una cum mutui contractu quosdam alios, ut ajunt, titulos, eosdemque ipsimet universim naturæ mutui minime innatos & intrinsecos, forte concurrere, ex quibus justa omnino legitimaque causa consurgat quiddam amplius supra sortem ex mutuo debitam rite exigendi. Neque item negatur, posse multoties pecuniam ab unoquoque suam, per alios diversæ prorsus naturæ a mutui natura contractus, recte collocari & impendi, sive ad proventus sibi annuos conquirendos, sive etiam

ad

ad licitam mercaturam, & negotiationem exercendam, honestaque indidem lucra percipienda.

IV. Quemadmodum vero in tot ejusmodi diversis contractuum generibus, si sua cujusque non servatur æqualitas, quidquid plus justo recipitur, si minus ad usuram (eo quod omne mutuum tam apertum, quam palliatum absit), at certe ad aliam veram injustitiam, restituendi onus pariter afferentem, spectare compertum est; Ita si rite omnia peragantur, & ad Justitiæ librari exigantur, dubitandum non est, quin multiplex in iisdem contractibus licitus modus & ratio suppetat humana commercia, & fructuosam ipsam negotiationem ad publicum commodum conservandi, ac frequentandi. Absit enim a Christianorum animis, ut per usuras, aut similes alienas injurias florere posse lucrosa commercia existiment; cum contra ex ipso Oraculo Divino discamus, quod *Justitia (a) elevat gentem, miseros autem facit populos peccatum.*

V. Sed illud diligenter animadvertendum est, falso sibi quemquam, & non nisi temere persuasurum, reperiri semper ac præsto ubique esse, vel una cum mutuo titulos alios legitimos, vel secluso etiam mutuo, contractus alios justos, quorum vel titulorum, vel contractuum præsidio, quotiescumque pecunia, frumentum, aliudve id generis alteri cuicumque creditur, toties semper liceat auctarium moderatum, ultra sortem integram salvamque, recipere. Ita si quis sentierit, non modo divinis Documentis, & catholicæ Ecclesiæ de Usura iudicio, sed ipsi etiam humano communi sensui, ac naturali rationi procul dubio adversabitur. Neminem enim id saltem latere potest, quod multis in casibus teneatur homo, simplici ac nudo mutuo alteri succurrere, ipso præsertim Christo Domino edocente: *Volenti (b) mutuari a te, ne avertaris;* & quod similiter multis in circumstantiis, præter unum mutuum, alteri nulli vero, justoque contractui locus esse possit. Quisquis igitur suæ conscientiæ consultum velit, inquirat prius diligenter, oportet, vere ne cum mutuo justus alius titulus; vere ne justus alter a mutuo contractus occurrat, quorum beneficio quod quærit lucrum, omnis labis expers & immune reddatur.

His verbis complectuntur, & explicant sententias suas Cardinales, ac Theologi, & Viri Canonum peritissimi, quorum consilium in hoc gravissimo negotio postulavimus. Nos quoque privatam studium nostrum conferre in eandem causam non prætermisimus, antequam Congregationes haberentur, & quo tempore habebantur, & ipsis etiam peractis: nam præstantium Virorum suffragia, quæ modo commemoravimus, diligentissime percurrimus. Cum hæc ita sint, adprobamus, & confirmamus quæcumque in sententiis superius expositis conti-

c

nen-

(a) Prov. 14. 34. (b) Matth. 5. 42.